

Filozofija za otroke – Harijeva odkritja

1. Raziskovanje in mišljenje (trajanje 5-6 ur):

Učenci naprej preberejo zgodbo v prvem poglavju.

<i>Vprašanja za razpravo</i>	<i>Vaje v del. zvezku in druge naloge</i>
<p><i>1. Proces poizvedovanja in raziskovanja</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kaj je Harijeva prva zamisel o obračanju stavkov? 2. Kakšno je pravilo o obračanju stavkov, ki ga Hari in Liza skupaj odkrijeta? 3. Kako Hari pride do svoje prve zamisli o obračanju stavkov? 4. Ali se spominjate korakov v Harijevem razmišljanju, ki so pripeljali do odkritja? 5. Napišite na tablo vse korake, ki se jih spominjate, v pravilnem vrstnem redu. 6. Ali mislite, da bi bilo mogoče pogrešati katerega od korakov ali pa so bili vsi potrebni za Harijevo odkritje? 7. Kako Hari in Liza odkrijeta pravilo za obračanje stavkov? 8. Ali se spominjate korakov v Harijevem ali Lizinem razmišljanju, ki so ju vodili do njunega odkritja? 9. Na tablo napišite vse korake, ki se jih spomnite, v pravilnem vrstnem redu. 10. Ali mislite, da bi bilo mogoče pogrešati katerega od korakov ali pa so bili vsi potrebni za Harijevo in Lizino odkritje? 11. Oglejte si ta dva seznama korakov na tabli. Ali lahko odkrijete, kako pridemo do odkritja? <p><i>Še nekaj dodatnih vprašanj:</i></p> <p>- Kaj pomeni, da misli nekam odtavajo? (Kaj odtava in kam?) Kaj pomeni nekaj doumeti in kaj poigrati se z mislijo? Kakšna je razlika med tavanjem misli in doumetjem?</p> <p>- Kaj pomeni, nečesa se domisliti? Kaj je domislilica ali domneva? Česa se je domislil Hari? Kako je prišel do te domislilice (domneve); opiši pot oziroma vse korake; oziroma kaj je v resnici domneval Hari? Ali so naše domislilice (domneve) vselej resnične? Kako naj to ugotovimo? Kako Hari ugotovi, da je njegova domislilica (domneva) napačna? [Smeh-sram]</p> <p>- [Ovinek]: Ob tem se nemara vprašamo, ali je prav, da se ljudem smejimo zaradi napačnih domnev?</p> <p><i>Postopek otrok v prvem poglavju začrta proces poizvedovanja. Stopnje tega procesa lahko označimo takole:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Občutek težave ali frustracije: G. Brađač vpraša, "Kaj ima dolg rep in obkroži Sonce vsakih 77 let." Hari odgovori, "planet." Razred plane v smeh. Harija je sram. 2. Dvom (Kaj je šlo narobe?): Hari je vedel, da je stavek "vsi planeti se vrtijo okoli Sonca" pravilen. Zato je mislil, da se ta stvar z repom tudi vrti okoli Sonca. Toda izvedel je, da to ni res. Zakaj? 3. Formulacija problema (ali "definiranje problema"): Hari: "Vsi planeti se vrtijo okoli Sonca, toda ni vsaka stvar, ki se vrti okoli Sonca, planet." Hari spozna, da je domneval, da bi morala biti samo zato, ker se vsi planeti vrtijo okoli Sonca, vsaka stvar, ki se vrti okoli Sonca, planet; domneval je torej, da sta stavka reverzibilna. 4. Hipoteza (izdelava teorije): Hari: "Stavka ni mogoče obrniti. Če na začetek postaviš zadnji del stavka, to več ne bo res." 5. Prvi poskusi testiranja hipoteze (razmišljanje o logičnih posledicah): Hari eksperimentira s stavki: a. "Vsi modeli letal so igrače" (prav), če obrnemo "Vse igrače so modeli letal." (napačno); b. "Vse kumare so zelenjava" (prav), če obrnemo "Vsa zelenjava so kumare." (napačno) 6. Odkritje dokaza, ki nasprotuje hipotezi (protiprimer): Liza ponudi stavek "Noben orel ni lev" (prav), kar obrnjeno postane "Noben lev ni orel." (tudi prav) 7. Popravljanje hipoteze za nasprotne primere: Liza pravi, da stavki, ki se začenjajo z "nobeden", ostanejo resnični, če jih obrnemo. Testiranje se nadaljuje z vzorčnimi stavki: a. "Nobena podmornica ni kenguru." b. "Noben komar ni lizika." 8. Uporaba popravljenih hipotez v življenjskih situacijah (iskanje praktičnih posledic): Hari se vmeša v pogovor svoje mame in gospe Oblakove in pravi, da je razmišljanje gospe Oblak o gospe Bajčevi napačno. 	

Vprašanja za razpravo	Vaje v del. zvezku in druge naloge
<p>2. Odkritje in iznajdba</p> <p>- Kaj se je Hariju posvetilo na poti domov? Kaj pomeni, da se človeku nekaj posveti? Ali je to podobno domnevi ali pa se v čem razlikuje? Kaj se je posvetilo Hariju? [Zamisel o obračanju stavkov.] Ali ta zamisel velja za samo en primer ali za več primerov? Kako bi poimenovali zamisel, ki velja v številnih primerih? [Hipoteza, teorija] Kaj je značilno za teorije ali hipoteze? [Da govori o nečem, kar velja za vse ali večino primerov.] Kaj je njun namen? [Opisovanje nekega področja stvarnosti.] Naštejte nekaj teorij, ki jih poznate! O čem govorijo? Ali je tudi Hari, kaj odkril? Ali lahko tudi vi, kaj odkrijete? Ali mora biti teorija, če hoče biti dober opis, resnična v vseh primerih, ali je lahko tu in tam napačna? Kaj si mislite o teoriji, ki je tu in tam napačna?</p> <p>3. Kaj je razmišljanje?</p> <p>Dejansko je družina duševnih dejavnosti ogromna in vsebuje številne podvrste, ravno tako kot družine sesalcev, rib, rastlin in druge v naravi. Ne samo, da obstaja mnogo različnih duševnih dejavnosti, ampak jih lahko tudi izvajamo na najrazličnejše načine.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kaj se vam je zgodilo pred letom, česar se lahko spominjate prav sedaj ? 2. Kaj je prva stvar v vašem življenju, ki se jo lahko spominjate? 3. Ali imate kakšen poseben spomin? 4. Ali ste se kdaj spraševali, zakaj se spominjate? 5. Kaj vam je ljubše, domišljanje ali spominjanje? 6. čem ste se spraševali v zadnjih 24 urah? 7. Ali ste se že kdaj vprašali, zakaj se sprašujete? 8. O čem premišlujete ravno v tem trenutku? 9. Ali imate najljubše misli? 10. Ali mislite v barvah ali črno belo? 11. Ali lahko razstavite misel, tako kot lahko razstavimo uro ali stavek? 12. Ali so tudi vaše misli žalostne, če ste vi žalostni? 13. Ali kdaj premišlujete o svojem premišljevanju? 14. Ali lahko ravno v tem trenutku popolnoma prenehate premišljevat? 15. Ali premišlujete tudi, ko spite, ali samo, ko ste budni? 16. Kdaj lažje premišlujete - ko ste pri testu ali med kopanjem? 17. Ali kdaj premišlujete o več kot eni stvari naenkrat? 18. Ali se vam povezane misli kdaj premikajo po glavi kot povezani vagoni vlaka? 19. Ali je razlika med tem, da imaš misli in med premišljevanjem? 20. Kaj bi počeli rajši: brali o branju, pisali o pisanju, govorili o govorjenju ali mislili o premišljevanju? 	<p>- str. 9-10: Odkritje in iznajdba</p> <p>Učenci naj napišejo sestavek na eno izmed naslednjih tem:</p> <ol style="list-style-type: none"> a. Moje največje odkritje b. Razlika med odkritjem in iznajdbo c. Kaj bi jaz rad odkril? d. Ali ljudje lahko skupaj odkrivajo stvari? e. Ali so vsa odkritja iznajdbe? f. Ali so vse iznajdbe odkritja? <p>- str. 11: Miselna dejanja</p> <p>- str. 12: Razmišljanje o razmišljanju</p> <p>- str. 13: Struktura logičnih trditev</p> <p>- str. 14: Vaja v obračanju stavkov</p> <p>Dodatna vaja*</p>

*Učenci zelo pogosto neradi postavljajo vprašanja - in to mogoče celo nekateri najbolj pozorni učenci v razredu. Zato vaja:

1. Napovem, da bo neka znana osebnost naslednjič na voljo za pogovor (kot na TV) in zato naj vsak učenec pripravi vprašanje.
2. Pripravim toliko listkov, kot je učencev v razredu. Na vsak listek napišem vprašanje za kritično razmišljanje. Učenci prepognjene listke sami vlečejo iz neke posode in potem mora vsak učenec v ustreznem trenutku zastaviti svoje vprašanje. Vprašanja:

Zakaj to praviš?

Kako to veš?

Kaj je razlog, da si to rekel?

Kaj predvidevaš?

Kaj misliš s tem?

Kaj naj sklepamo iz tvojih besed?

Na katera dejstva se opira tvoje prepričanje?

Koga lahko navedeš/citiraš v podporo svojih pogledov?

<i>Vprašanja za razpravo</i>	<i>Vaje v del. zvezku in druge naloge</i>
<p>4. <i>Nezadovoljstvo</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kadar čakate v vrsti, ali ste slabe volje, če se nekdo vrine pred vas? 2. Če se nekdo vrine pred vas, ali mu zamerite, če je ta oseba mlada, če je nek odrasel, pa ne? 3. Ali ste nezadovoljni, če vam nekdo reče, da nimate prav, čeprav veste, da nimate prav? 4. Ali zamerite svojemu najboljšemu prijatelju, ki vam pravi, da nimate prav, čeprav veste, da nimate prav? 5. Če bi bili učitelj "ljubljenček", ali bi zamerili svojim sošolcem, če bi vas dražili zaradi tega? Kaj bi storili? 6. Ali ste slabe volje zaradi ljudi, ki se važi, kako pametni so? Zakaj? 7. Ali ste slabe volje zaradi ljudi, ki vas prerivajo po hodnikih? Ali pa vas mogoče to razjezi? 8. Kakšna je razlika med nezadovoljstvom in jezo? 9. Ali so trenutki, ko je prav, da se razjezimo? 10. Ali so trenutki, ko je prav, da smo nezadovoljni? 11. Ali so trenutki, ko je prav, da smo zavistni? 12. Ali so trenutki, ko je prav, da smo ljubosumni? 13. Ali zamerite samo ljudem, ali pa lahko zamerite živalim in stvarim? (Na primer, ali bi lahko zamerili drevesu ali oslu?) 14. Ali bi zamerili nekomu, ki ima več prijateljev kot vi? 15. Ali bi zamerili nekomu, ki uživa življenje bolj od vas? <p>5. <i>Resnica</i></p> <p>Učenci naj naredijo naslednjo vajo in preko pogovora naj pridejo do splošnega kriterija za resnico. Ker pravilo za obrat drži samo za stavke, ki so resnični, bodo učenci mogoče hoteli vajo za razločevanje resničnih stavkov od neresničnih. Ohlapno rečeno obstajata dve vrsti razlogov, da rečemo, ali je nek stavek resničen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Po definiciji: <ol style="list-style-type: none"> a. Ves denar za en tolar so kovanci. b. Noben kvadrat ni krog. c. Nekateri psi so kodri. d. Vsi ravnatelji so vodje svojih šol. 2. Z dokazi: <ol style="list-style-type: none"> a. Požari so pogosto uničevalni. b. Mucke imajo ponavadi rade mleko. c. Zime na Aljaski so navadno mrzle. d. Vsi dinosavri so izumrli. 	<p>- str. 15: Nezadovoljstvo</p> <p>- str. 16: Resnica</p> <p>← Dodatna vaja (na tablo)</p>